

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tal-21 ta' Frar, 2007

Citazzjoni Numru. 6/2005

Felix Cefai u martu Mary Cefai .

VS

Joseph Cutajar .

Il-Qorti ;

PRELIMINARI

Rat iċ-citazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew ;

Illi fis-sittax (16) ta' Lulju elfejn u tlieta (2003), waqt illi kien qiegħed isuq ir-rota tiegħu matul Triq l-Indipendenza, Qala, Għawdex, l-attur safa investit minn vettura Piaggio Porter numru tar-registrazzjoni EBK 072 misjuqa mill-konvenut Joseph Cutajar illi kienet tinsaq matul Triq San Franġisk fid-direzzjoni ta' triq l-Isqof Buttigieg ;

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi l-inċident seħħ għaliex meta il-vettura tal-konvenut waslet f'salib it-toroq, dan baqa' ħiereġ mingħajr ma waqaf u mingħajr ma osserva l-*istop sign* indikat appositivament fit-triq, u għalhekk il-konvenut jiġi illi naqas illi josserva r-regolamenti tat-traffiku, u saq b'manjiera traskurata u perikoluża ;

Illi għalhekk għal dawn ir-raġunijiet kif ukoll għal nuqqasijiet oħra illi sejrin jiġu pruvati dettaljatament fil-kors tal-kawża, għal dan l-inċident jaħti unikament il-konvenut ;

Illi l-attur sofra danni ngenti per konsegwenza ta' dan l-inċident stradali konsistenti fi ħsarat fir-rota tiegħu – illi ġiet danneġġjata "*beyond economic repair*" u feriti personali, per konsegwenza ta' liema l-attur baqa', għadu u sejjer jibqa' jsofri minn debilita' permanenti kif sejjer jirriżulta dettaljatament waqt it-trattazzjoni tal-kawża; kif ukoll spejjeż ta' tobba u mediċinali kif sejjer jiġi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;

Illi dan kollu qiegħed jikkaġuna danni emergenti kif ukoll lukri ċessanti lill-attur ;

Illi għalkemm is-soċjeta' assikuratriċi, sia pure' wara ħafna titubazzjoni, aċċettat illi l-inċident ġara tort tal-konvenut, hija baqgħet ma riditx tersaq għal-likwidazzjoni u ħlas tad-danni sofferti mill-attur per konsegwenza ta' dak l-inċident minkejja illi ġiet interpellata ripetutament għal dan il-għan ;

Illi l-atturi jridu illi jiġu kumpensati ta' dawn id-danni .

Talbu lill-konvenut jgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti :

1. Tiddikjara lilek Joseph Cutajar unikament responsabbli għall-imsemmi inċident stradali ;
2. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi billi tiddikjara illi jikkonsistu f'dawk id-danni emergenti u lukri ċessanti illi jirriżultaw waqt it-trattazzjoni tal-kawża ;
3. Tikkundannak tħallas dawn id-danni kif likwidati .

Bl-ispejjeż, inklużi tal-ittra uffiċjali spedita kontestwalment kontra l-kumpanija assikuratriċi tiegħek, kontra tiegħek u bl-ingunzjoni għas-subizzjoni illi għaliha minn issa inti ingunt .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi debitament maħlufa minn Felix Cefai .

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li eċċepixxa illi :

1. Illi t-talbiet atturi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi għall-inċident mertu ta' din il-kawża l-eċċipjent ma kellu ebda tort stante li l-inċident ġara unikament b'tort tal-attur Felix Cefai .

2. Illi għalhekk it-talbiet attriċi kif diretti fil-konfront tal-eċċipjent għandhom jiġu respinti in toto bl-ispejjeż .

3. Salvi eċċezzjonijiet oħra permessi mill-ligi .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minnu .

Rat il-verbal tagħha tas-7 ta' Lulju 2006 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza .

Rat il-verbal tal-legali tal-konvenut magħmul fl-udjenza tas-17 ta' Ġunju 2005 fejn ir-responsabilità' għall-inċident mertu tal-kawża ġiet ammessa¹ .

Rat id-digriet tagħha ta' l-istess ġurnata fejn innominat lill-kirurgu Mr. Carmel J. Sciberras bħala espert mediku sabiex jirrelata dwar is-saħħa ta' l-attur .

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert mediku ppreżentata fis-7 ta' Settembru 2005 u minnu maħlufa fis-6 ta' Frar 2006 .

¹ A fol. 58 tal-process .

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat in-noti ta' l-osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti .

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti w affidavits esebiti .

Ikkunsidrat :

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-atturi in segwitu għal incident stradali li fih il-vettura misjuqa mill-konvenut investiet lill-attur waqt li dan kien qed isuq il-*bicycle* tiegħu u konsegwenza ta' hekk, apparti li ġie danneġġjat dan il-*bicycle*, huwa sofra ġrieħi ta' natura permanenti fuq il-persuna tiegħu . L-azzjoni esperita hi għalhekk dik bażata fuq il-Lex Aquilia,² li bażi tagħha jista' jkun id-delitt, f'każ ta' *dolo*, jew il-kważi delitt, f'każ ta' *colpa*, kif jippretendu li hu l-każ preżenti l-atturi³ .

Il-**Giorgi** jgħallem f'dan ir-rigward :

*"E' detta colpa in senso generale della nostra scienza qualunque violazione di un obbligo giuridico; anche la violazione dolosa . In senso piu' ristretto la parola colpa esclude il dolo, e significa volontaria omissione di diligenza, per cui non prevediamo le conseguenze illecite di una commissione od ommissione, e violiamo senza avvedercene un nostro dovere giuridico . Pero', si dice, che l'inadempimento dell'obbligazione dipende da colpa, quando sebbene la causa dell' inadempimento sia stata l'opera del debitore medesimo, costui non ne abbia avuta la coscienza, e solo abbia mancato di quella diligenza, che egli era tenuto di usare."*⁴

FATTI .

L-incident mertu tal-kawża ġara waqt li l-attur kien qed isuq il-*bicycle* tiegħu fi Triq l-Indipendenza, il-Qala, Għawdex, fis-16 ta' Lulju 2003 għal xi 13.30 p.m. Il-konvenut, li kien qed isuq il-vettura tiegħu tat-tip Piaggio

² 44 Dig. Del leg. aquil. IX, 2 .

³ art. 1033 Kap. 16 .

⁴ Teoria delle Obbligazioni nel Diritto Moderno Italiano ed. 1903 vol. II. # 18 p.32 - 33 .

Porter matul Triq San Frangisk, hekk kif wasal f'salib it-toroq laqat lill-attur⁵. B'konsegwenza ta' dan, il-*bicycle* ta' l-attur ġarrbet xi ħsara⁶. Aġhar minn hekk pero' l-attur stess weġġa' f'diversi partijiet ta' ġismu u spiċċa b'debilita' permanenti fi spalltu l-leminija⁷.

RESPONSABILITA' .

Billi, kif ġia ngħad, il-konvenut ammetta l-ħtija fil-kors tas-smiegħ ta' din il-kawża, m'hemm bżonn ta' l-ebda indaġini f'dan ir-rigward .

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI .

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili . Madankollu, kif ġie osservat mill-Qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kolloxx jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ . Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi⁸ . Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħna, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tħares lejn iċ-ċirkostanzi molteplici, u tista' ukoll utilment tużgħa bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' komputu suġġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispeċie⁹ .

Skond il-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti : id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*) .

Damnum Emergens :

⁵ ara rapport ta' l-okkorrenza relattiva a fol. 5 - 7 tal-process, u skizz a fol. 18 .

⁶ ara ritratti Dokti. 46 u 47 a fol. 52 .

⁷ ara rapport ta' l-espert mediku a fol. 62 – 65 .

⁸ Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .

⁹ Carmelo Fenech vs Antonio Galea; vol. XL. I. 73 ; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019 .

Fl-affidavit tiegħu l-attur jispjega fid-dettal l-ispejjeż illi huwa kellu jagħmel in konnessjoni mal-feriti li ġarrab minħabba f'dan l-inċident, u dana f'konsulti ta' tobbja, mediċini, traġitti bil-vapur u terapija¹⁰. Flimkien ma' dan l-affidavit, l-attur esebixxa rendikont ta' l-ispejjeż kollha illi huwa kellu jagħmel f'dan ir-rigward, liema spejjeż laħħqu s-somma ta' ħames mija sebgħa u sebgħin lira maltija u wieħed u għoxrin ċenteżmu (Lm577.21)¹¹ u jinsabu kollha korroborati bl-irċevuti rispettivi¹². Ma' dawn hemm inklużi l-ispejjeż sabiex jissewwa l-*bicycle* li kien riekeb meta seħħ dan l-inċident. B'kollox huwa nefaġ erbgħin lira maltija (Lm40) sabiex isiru t-tiswijiet meħtieġa¹³. Dawn il-kontijiet ma ġew ikkontestati bl-ebda mod, jidhru ġustifikati fiċ-ċirkostanzi tal-każ u allura huma ripetibbli.

Lucrum Cessans :

Dwar il-metodu kif jiġi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-qrati tagħna adottaw diversi kriterji. Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : *"Jingħad illi l-Qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinunzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom Diversi drabi l-Qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v. Heard'¹⁴. Imma kif ġie enfasizzat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment fis-sentenza tagħha f'dik il-kawża : "Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-il darba mišħuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elasticità ta' kriterji billi l-pronunċjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita'. Inoltre, id-danneġġjat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata b'sentenza m'hijiex aktar soġġetta għal ebda revizjoni. Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun*

¹⁰ ara affidavit tiegħu a fol.14 - 16 .

¹¹ ara rendikont a fol. 17 .

¹² ara ricevuti Dokti. FC 2 sa FC 44 a fol. 24 - 50 .

¹³ ara Dok. FC 45 a fol. 51 .

¹⁴ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell

*tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta*¹⁵. Għal numru ta' snin il-Qrati tagħna fil-maġġor parti tal-każi segwew rigorożament il-metodu stabbilt għall-ewwel darba fil-kawża "**Butler vs Heard**". Din il-kawża tagħat oriġini għal dak li jissejjaħ il-*multiplier system* li fiha l-perċentwali tad-debilta' u l-qliegħ annwali tal-korrujt jiġu multiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u židiet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta' ċertu ammont minħabba l-*lump sum payment*. F'dawn l-aħħar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar taċ-ċirkostanzi taż-żmenijiet attwali¹⁶.

L-attur baqa' ma ressaq ebda provi dwar ix-xogħol tiegħu qabel ma sefħ dan l-incident u l-introjt li kellu. Imma fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu jgħid illi huwa kien impjegat bħala bennej ma' ċertu Mario Camilleri, u li kellu dħul gross ta' : Lm5364 fis-sena. Ma dawn kien idaħħal ukoll madwar Lm800 oħra mill-bejgħ ta' prodotti agrikoli li kien ikabbar fir-raba tiegħu¹⁷. Il-konvenut jidher illi aċċetta dawn l-ammonti bħala d-dħul annwali ta' l-attur, għax fin-nota responsiva tiegħu, huma dawn l-istess ammonti li jutilizza sabiex jaħdem il-*quantum* illi fil-fehma tiegħu għandu jkun dovut bħala danni¹⁸. Li mhumiex jaqblu l-kontendenti huwa dwar ir-rata ta' persentaġġ ta' diżabilita' li għandha tiġi kkalkolata għall-fini tal-komputazzjoni ta' l-ammont dovut.

L-espert mediku Mr. Carmel Sciberras stabilixxa r-rata ta' diżabilita' permanenti li qed isofri minnha l-attur bħala waħda ta' tmienja fil-mija (8%)¹⁹. L-attur pero' jsostni illi minħabba l-eta' u n-natura ta' xogħol li kellu l-attur, u in vista wkoll ta' dak li qal l-espert mediku fis-sens illi : "**Niddubita jekk ikunx jista' jerġa' jmur għax-xogħol tal-bini,**" ser ikun kważi impossibbli għalih li jsib xi xogħol ieħor li jkun jista' jagħmel, u għalhekk jipproponi rata' ta'

¹⁵ Francis Sultana vs. John Micallef et noe.et : Appell : 20.7.1994 .

¹⁶ Emanuel Mizzi vs Carmel.Attard: sentenza ta' din il-Qorti tat-13.5.2003 .

¹⁷ ara Nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu a fol. 81 .

¹⁸ ara Nota responsiva a fol. 87 .

¹⁹ ara rapport a fol. 65 .

diżabilita' ta' mija fil-mija (100%)²⁰. In sostenn ta' din it-teżi tiegħu, l-attur jicċita ġurisprudenza fis-sens illi : *"Il-ġustizzja li taf il-Qorti hija dik li fil-limiti tar-realta' u kemm huwa possibbli terġa' tpoġġi l-vittma, ta' kwalsiasi att inġust, fl-istat li kienet qabel ... Huwa inġust li f'dawn il-każijiet, u fejn ir-restituzzjoni fiżika tal-ġisem u s-saħħa tal-vittma ta' l-att illegali w inġust ta' ħaddieħor m'huwiex possibbli, ma tassikurax kemm jista' jkun kompensazzjoni adegwata . Altru milli imprevist . L-eżercizzju huwa fuq ir-realta' sakemm hija prevedibbli a bażi ta' statistika u induzzjoni."*²¹

Imma kif tajjeb jargumenta l-konvenut, *"Il-perċentwali ta' mija fil-mija (100%) jirrispekkja, u għandu biss jiġi interpretat, fejn il-vittma tkun mietet u dan jingħad għaliex il-perċentwali ta' disabilita' ta' mija fil-mija (100%) ifisser li persuna tilfet kull funzjoni ta' ġisimha, saħansitra anke' dik respiratorja."*²²

Madankollu jeżistu diversi sentenzi tal-Qrati tagħna li jsostnu li *"d-diżabilita' timplika nuqqas ta' opportunitajiet ta' xogħol alternattiv u dan in-nuqqas ta' opportunitajiet ta' qliegħ aħjar f'xogħol addattat għal min ma għandux diżabilita' fiżika, senjatament f'każ ta' xogħol manwali,"*²³ u li anke *" għal dak li jirrigwarda l-perċentwali, ta' diżabilita', dak li jrid jiġi stabilizzat m'humix il-grad ta' inkapaċita' f'sens purament mediku, iżda l-effett li l-ħsara personali għandha fuq il-qliegħ tal-persuna midruba."*²⁴ In vista ta' dan, din il-Qorti tirrikonoxxi illi f'dan il-każ partikolari l-attur ser isibha diffiċli li jkompli jagħmel ix-xogħol manwali li kien imdorri jagħmel, imma mhux b'daqshekk kwalunkwe xogħol ieħor . Għalhekk tħoss illi jkun aktar ekwu jekk id-diżabilita' permanenti li għandha tittieħed in konsiderazzjoni tkun waħda ta' tletin fil-mija (30%) .

²⁰ ara Nota ta' l-Osservazzjonijiet tiegħu a fol 80 .

²¹ Mario Camilleri vs Mario Borg et noe. .

²² ara Nota tiegħu a fol. 85 .

²³ Francis Busuttil vs Sammy Meilaq noe. : 9.12.2002 .

²⁴ Saviour Sammut et. vs Robert Demanuele : 12.07.2002 .

Fil-kawzi li segwew Butler vs Heard b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqgħalha taħdem il-vittma, kieku ma seħħx l-incident, imma normalment kienet titteħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena . Illum-il gurnata pero' meta l-life expectancy twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjiżi qed itawwlu wkoll l-eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha²⁵ . Meta seħħ dan l-incident l-attur kellu 55 sena²⁶ u għalhekk kien għad baqgħalu ħajja lavorattiva ta' sitt (6) snin . Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk : Lm6000 (media ta' paga bażi) x 6 (snin ta' ħajja lavorattiva) x 30% (debilita' permanenti) = Lm10800 . In vista tal-ħajja lavorattiva qasira li kien għad baqgħalu l-attur meta seħħ dan l-incident, m'għandux ikun hemm tnaqqis minħabba l-lump sum payment .

RI-EPILOGU .

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-incident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwent i :

1. Damnum emergens : Lm577 +
2. Lucrum Cessans: Lm10800.
- Total ta' : Lm11377

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, filwaqt illi tiċhad l-eċċezzjonijiet tal-konvenut ,

1. tilqa' l-ewwel talba u tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli għall-incident mertu tal-kawża ;
2. tillikwida d-danni sofferti mill-atturi minħabba fl-istess incident, fl-ammont ta' ħdax-il elf tliet mija sebgħa u sebgħin lira maltija (Lm11377) ; u

²⁵ Agius vs. Galea et noe. : Kummerc : 11.7.1989; Buttigieg vs Azzopardi : Kummerc: 25.7.1989; Mario Camilleri vs Mario Borg : Prim'Awla : 8.5.1990 .

²⁶ ara ċertifikat tal-kirurgu Mr. Raymond Aquilina : Dok FC 26 a fol. 41 tal-process .

Kopja Informali ta' Sentenza

3. tikkundanna lill-istess konvenut sabiex iħallas l-ammont hekk likwidat lill-atturi .

Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra uffiċjali mibgħuta kontra l-kumpanija assikuratriċi tal-konvenut, ikunu a karigu ta' l-istess konvenut .

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----